

ІНФОРМАЦІЙНІ ПРАВОВІДНОСИНИ У СФЕРІ РЕАЛІЗАЦІЇ ТА ЗАХИСТУ СОЦІАЛЬНИХ ПРАВ ГРОМАДЯН

INFORMATIONAL LEGAL RELATIONS IN IMPLEMENTATION AND PROTECTION OF CITIZENS' SOCIAL RIGHTS

Чалик В.Р., викладач

кафедри загальноправових дисциплін

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

У статті проводиться аналіз наявних дефініцій поняття інформаційних правовідносин, сформульовано власне визначення «інформаційні правовідносини у сфері реалізації та захисту соціальних прав громадян», здійснено загальну характеристику змісту цих відносин. Зроблено акцент на визначенні кола суб'єктів інформаційних правовідносин у сфері реалізації та захисту соціальних прав громадян, до яких віднесено органи публічної влади, що забезпечують реалізацію та захист соціальних прав громадян; суди; банки; надавачі соціальних послуг; організації, що здійснюють виплату і доставку соціальних виплат за місцем фактичного проживання одержувачів та фізичні особи; реалізація та захист соціальних прав яких здійснюється соціальними інституціями. Конкретизовано об'єкт інформаційних відносин у сфері реалізації та захисту соціальних прав громадян: відомості, необхідні для призначення, нарахування, корегування будь-яких соціальних виплат, надання соціальних пільг, послуг, здійснення заходів, що передбачені для громадян законодавством, і забезпечуються інституціями соціального захисту. Інформаційні правовідносини у сфері реалізації та захисту прав громадян запропоновано визначати як суспільні відносини, врегульовані нормами права, що виникають між органами публічної влади, юридичними та фізичними особами з приводу створення, збору, обробки, накопичення, зберігання, пошуку, поширення, споживання, захисту інформації, необхідної для призначення, нарахування, корегування будь-яких соціальних виплат, надання соціальних пільг, послуг, а також використання інформаційних технологій і засобів інформаційного забезпечення соціальної сфери, спрямовані на реалізацію та захист соціальних прав людей, здійснення або надання яких забезпечується інституціями соціального захисту.

Ключові слова: інформаційні правовідносини, соціальна сфера, соціальні права, реалізація, захист, соціальна інформація, соціальне забезпечення, соціальні послуги, соціальні інституції.

The article analyzes the available definitions of the concept of informational legal relations, formulates its own definition of "informational legal relations in the sphere of realization and protection of social rights of citizens", and makes a general description of the content of these relations. Emphasis is placed on defining the range of subjects of informational legal relations in the sphere of implementation and protection of social rights of citizens, which include public authorities that ensure the implementation and protection of social rights of citizens, courts, banks, social service providers, organizations that carry out payment and delivery of social payments based on the actual place of residence of recipients and natural persons whose social rights are implemented and protected by social institutions. The object of information relations in the field of implementation and protection of social rights of citizens is specified: information necessary for the appointment, accrual, adjustment of any social benefits, provision of social benefits, services, implementation of measures provided for citizens by legislation and provided by social protection institutions. Informational legal relations in the field of implementation and protection of citizens' rights are proposed to be defined as social relations, regulated by legal norms, arising between public authorities, legal entities and individuals regarding the creation, collection, processing, accumulation, storage, search, dissemination, consumption, protection of information, necessary for the appointment, accrual, adjustment of any social payments, provision of social benefits, services, as well as the use of information technologies and means of information provision of the social sphere, aimed at the implementation and protection of social rights of people, the implementation or provision of which is ensured by social protection institutions.

Key words: information legal relations, social sphere, social rights, implementation, protection, social information, social security, social services, social institutions.

Належна організація національної системи соціального захисту більшою мірою визначає порядок в країні, ступінь задоволеності громадян життям та згоди в суспільстві, а також стійкість та динаміку економічного і соціального розвитку. Конституція України проголошує нашу державу соціальною, закріплює соціальну спрямованість економіки, передбачає гарантії здійснення та захисту соціальних прав громадян.

Науковці зазначають, що здійснені в процесі ринкових перетворень зміни дали змогу сформувати основні складники системи соціального захисту населення в нашій країні, притаманні ринковій економіці. Однак вони не призвели до формування такої моделі соціального захисту населення, яка б відповідала параметрам європейських країн [1; с. 57-58]. Водночас проєвропейський напрям розвитку України обумовлює необхідність удосконалення діяльності органів публічної влади із забезпечення реалізації та захисту соціальних прав громадян.

Чинна система надання соціальних послуг, соціального захисту населення має недоліки різного характеру, що спричиняє зниження рівня реалізації соціальних прав громадян. Одним з таких чинників є недоліки інформаційного забезпечення соціальної сфери. На необхідність удосконалення цього аспекту функціонування соціальної інфраструктури вказують нормативно-правові акти та нау-

кові дослідження. Так, у Концепції реалізації державної політики щодо соціального захисту населення та захисту прав дітей [2] серед кола проблем соціальної сфери виокремлено і необхідність удосконалення правового регулювання інформаційних відносин у соціальній сфері. На проблему неналежного рівня інформаційної взаємодії влади та населення у процесі функціонування системи надання соціальних послуг, серед науковців вказує наприклад М.В. Кравченко у своїй монографії [3, с. 244-255]. Таким чином інформаційні відносини є невід'ємною частиною механізму реалізації та захисту соціальних прав громадян.

Правова наука сприйняла концепції інформаційних відносин, їх змісту видів розроблені в соціальних і юридичних науках такими вченими як І.В. Арістова, І.Л.Бачило, Г.О. Блінова, В.М. Брижко, М.С. Демкова, Р.А. Калужний, І.Г. Оксьом, Г.П. Орел, О.М. Селезньова, О.В. Синеокий, І.В. Солончук, М.В. Фігель, І.О. Чухлебов, В.С. Цимбалюк, Ж.П. Юсип, О.І. Яременко та іншими.

Постановка завдання. Мета статті полягає у виявленні ознак інформаційних правовідносин у сфері реалізації та захисту прав громадян та формулювання відповідного поняття, а також з'ясування особливостей соціальної інформації та правових засад регулювання цих відносин.

Зміни у чинному законодавстві України, що регламентують діяльність та взаємодію органів публічної влади

у соціальній сфері, запровадження Єдиної інформаційної системи соціальної сфери (ЄІССС), потреби громадян у необхідності в дистанційному отриманні соціальних послуг через воєнний стан та карантинні обмеження обумовлюють необхідність наукового дослідження інформаційних правовідносин у сфері реалізації та захисту соціальних прав громадян.

Результати дослідження. Соціальне середовище та публічне управління зазнали серйозних змін, обумовлених процесами інформатизації. Як зазначає Г.О. Блінова, вже на рівні нормативно-правових актів констатовано факт розвитку в Україні цифрової економіки, електронного урядування та електронної демократії, розроблено плани заходів щодо реалізації цих концепцій [4; 5; 6]. Процеси інтеграції та глобалізації систем інформаційного забезпечення окремих гілок влади, заміна документального діловодства електронним, наголошує ця вчена, спричиняє зміну умов функціонування органів публічної адміністрації, розширення кола їх інформаційних відносин, збільшення обсягів інформації, що ними використовуються, запровадження нових засобів та методів їх комунікації [7, с. 197]. В результаті цих процесів інформаційні технології набули вигляду фундаменту суспільства, оскільки саме з їх допомогою відкрилися шляхи поліпшення і автоматизації процесів обробки та аналізу інформації. Це стало передумовою для розвитку концепції електронного урядування та інтенсивного запровадження в роботу органів публічної влади інформаційних технологій, що покращило рівень їх взаємодії із громадянами, швидкість та якість надання соціальних послуг.

Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та Концепції розвитку електронного урядування в Україні стали передвісниками запровадження сучасних інформаційних технологій у діяльності органів публічної влади, що реалізують свої повноваження у соціальній сфері [6;4], оскільки цими документами було передбачено запровадження інформаційно-телекомунікаційних систем підтримки прийняття управлінських рішень та автоматизації адміністративних процесів, у тому числі у сфері соціального захисту.

Інформаційний складник, вважає С. Семіяніта, є безумовною характеристикою усіх соціальних систем суспільства [8, с. 104]. Особливо це твердження в сучасний період справедливе для публічного управління. З урахуванням загальної тенденції цифровізації в Україні було прийнято Стратегію цифрової трансформації соціальної сфери, яка визначає напрями та завдання комплексної цифрової трансформації всіх компонентів системи соціального захисту населення на основі єдиних підходів, стандартів і технологій [9]. Необхідність розробки цього документу була викликана такими характерними для соціальної сфери факторами: відсутність єдиного інформаційного середовища, зокрема єдиного обліку одержувачів соціальної підтримки, та системи їх верифікації; відсутність єдиної системи управління видатками на соціальний захист населення, їх розподілу та контролю за їх цільовим використанням; складні процедури звернення за соціальною підтримкою, низький рівень сервісу, корупційні ризики; значна кількість звернень громадян, які не є автоматизованими, дублюють один одного або є зайвими; відсутність ефективної системи моніторингу та контролю зазначених процесів; надмірний бюрократичний апарат і невиправдані адміністративні витрати на утримання інституцій соціального захисту [9]. Метою цієї Стратегії визначено забезпечення європейських стандартів функціонування інституцій соціального захисту, надання послуг соціального характеру, фінансової стабільності соціальної сфери, підвищення її прозорості та оптимізації її адміністративних видатків. Для реалізації цілей Стратегії необхідна інформаційна система, створена з урахуванням новітніх інформаційних та управлінських технологій,

єдиних сучасних стандартів якості обслуговування громадян, з можливістю прийняття ефективних організаційних і структурних рішень [9]. Таким чином, важливість інформаційних відносин визначено у нормативно-правових актах та підкреслено в роботах науковців.

Характеризуючи інформаційні відносини у соціальній сфері необхідно з'ясувати загальні ознаки інформаційних відносин та вплив сфери їх реалізації на формування змістовних особливостей таких відносин. Наприклад, О.І. Яременко зауважує, що твердження про наявність відносин, пов'язаних з інформацією, в різних суспільних сферах є раціональним, однак такі відносини не можуть існувати поза інформаційною сферою. Фактично, інформаційні відносини є формою існування соціуму і за своєю суспільною природою вони є поширеними, будучи складовою інших сфер, а інформаційна сфера виступає акумулятором відомостей, знань, даних та засобом їх поширення. Інформація в усіх суспільних сферах виконує комунікаційну функцію, а змістовна складова цих сфер відображається у формі нескінченної множинності подій, фактів, явищ, які відбувалися, відбуваються чи будуть відбуватися в них [10].

Оптимальну теоретичну модель, яку можна застосувати для визначення місця інформаційних відносин у соціальній сфері, пропонують І.В. Арістова та В.Д. Чернадчук, які застосовують термін «інтегративна інформаційна сфера». Ця вчена зазначає, що суспільні відносини в ній можна розглядати як системне утворення, складовими якого постають підсистеми «змішаних» та «чистих» суспільних відносин. До першої підсистеми включені дві групи суспільних відносин, а саме: а) інформаційно-управлінські, інформаційно-майнові, інформаційно-банківські, інформаційно-трудова та ін.; б) управлінсько-інформаційні, майново-інформаційні, банківсько-інформаційні, трудово-інформаційні та ін. Різниця між суспільними відносинами у першій та другій групах, на думку І.В. Арістової та В.Д. Чернадчука, полягає у наступному: у першій групі інформаційні відносини постають основними, а усі інші (управлінські, майнові, банківські, трудові та ін.) – забезпечувальними; у другій групі – навпаки: інформаційні відносини є забезпечувальними. Що стосується «чистих» суспільних відносин, то ними постають суто інформаційні відносини [11, с. 49].

Розглядаючи інформаційні правовідносини у соціальній сфері як забезпечувальні відносини, з'ясуємо концепції вчених щодо змісту останніх. Так, під інформаційними правовідносинами, на думку О.М. Селезньової та Ж.П. Юсіпа, доцільно розуміти вид правових відносин, які проявляють себе як однорідні зв'язки між державою, державними органами, юридичними та фізичними особами, об'єднаннями громадян, що здійснюються на внутрішньодержавному та міждержавному рівні в інформаційній та інших сферах із приводу створення, поширення, знищення, зберігання, охорони і захисту інформації та мають нормативно комплексний характер [12, с. 22]. О.В. Синєокий та М.В. Фігель стверджують, що інформаційні правовідносини – це суспільні відносини, які виникають під час створення, розподілу та використання інформації та врегульовані нормами інформаційного права, учасники якого володіють відповідними юридичними правами та обов'язками [13, с. 98; 14, с. 234]. І.В. Солончук визначає інформаційні правовідносини як суспільні відносини, що врегульовані нормами права, які виникають між різними суб'єктами щодо створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорони, захисту інформації та охороняються державою від порушень [15, с. 35]. В.М. Брижко та О.М. Кальченко визначають інформаційно-правові відносини як відносини, що виникають у всіх сферах життя і діяльності людини, суспільства та держави при одержанні, використанні, поширенні та зберіганні інформації [16; с. 86]. Такі

науковці як М.Я. Швец, Р.А. Калюжний, В. Гавловський, В.С. Цимбалюк визначають ці відносини як суспільні відносини щодо інформації, яка є основним об'єктом регулювання інформаційного права [17; с. 88]. На думку Яременко О.І. інформаційно-правові відносини мають ряд специфічних особливостей обумовлених їх основним об'єктом - інформацією [18; с. 161]. Наведені наукові підходи свідчать про багатогранність поняття «інформаційні правовідносини», проте дозволяють прослідкувати деякі закономірності.

З наведених наукових позицій, що розкривають зміст інформаційних правовідносин, та спираючись на узагальнення проведені І.О. Чухлебовим [19, с. 148-149] можна виокремити особливості елементів та ознаки цього виду правовідносин. Так, на наш погляд, основними ознаками інформаційних правовідносин є : 1) суб'єкти: фізичні, юридичні особи та держава в особі державних органів; 2) об'єктом відносин є інформація, інформаційні системи, інформаційні технології, засоби зберігання, забезпечення доступу до інформації та її захисту; 3) змістом відносин є інформаційні права та обов'язки, що реалізуються в процесі здійснення інформаційної діяльності, а саме створення, збір, обробка, накопичення, зберігання, пошук, поширення, споживання інформації; створення і використання інформаційних технологій і засобів інформаційного забезпечення; захист інформації та прав суб'єктів, які беруть участь в інформаційних процесах; 4) ці відносини регулюються нормами права.

Для конкретизації ознак інформаційних відносин у соціальній сфері звернемося до змісту терміну «соціальний». К.В. Дубич у своїй дисертації приходиться до висновку, що поняття «соціальний» означає наявність і задоволення соціальних потреб, інтересів, вразливих груп населення, реалізацію принципу соціальної справедливості, діяльність в такій сфері [20, с. 94]. Важливими поняттями для ідентифікації інформаційних відносин у сфері реалізації та захисту соціальних прав громадян є такі поняття як «соціальна сфера», «соціальний захист», «соціальна підтримка», «соціальні послуги». Інформаційні відносини у соціальній сфері виконують забезпечувальну функцію для здійснення соціального захисту, соціальної підтримки, надання соціальних послуг. Зміст цих елементів соціальної сфери визначає особливості забезпечувальних інформаційних правовідносин, що складаються навколо них.

У Стратегії цифрової трансформації соціальної сфери на законодавчому рівні закріплене таке визначення соціальної сфери як сукупність управлінських та організаційних інституцій (органів, установ, організацій, закладів), які забезпечують підвищення рівня життя і надання громадянам всіх видів соціальної підтримки та діяльність яких визначається відповідними законодавчими актами і фінансується за рахунок джерел, не заборонених законодавством [9]. І.Г. Оксбом зазначає, що система державного регулювання соціальної сфери включає в себе формування законодавчої бази та механізму втілення законів у життя інститутами влади. Кінцевою метою державного регулювання є забезпечення соціальних гарантій громадян [21, с. 53].

У свою чергу, соціальний захист населення Стратегією цифрової трансформації соціальної сфери визначається як система забезпечування державою економічних, соціальних та організаційних заходів, що спрямовуються на підтримку найбільш вразливих верств населення (пенсіонерів, осіб з інвалідністю, ветеранів війни, багатодітних сімей, дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, та інших категорій осіб, які мають право на державну допомогу та пільги відповідно до законів). За змістом соціальний захист це будь-які соціальні виплати, пільги, послуги, заходи, що передбачені для громадян законодавством і забезпечуються інституці-

ями соціального захисту за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, Пенсійного фонду України, фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування, міжнародної технічної допомоги та інших джерел, не заборонених законодавством [22].

У Положенні про Єдину інформаційну систему соціальної сфери визначено соціальну підтримку як передбачені законодавством соціальні виплати, пільги, послуги, здійснення або надання яких забезпечується інституціями соціального захисту за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, Пенсійного фонду України, Фонду соціального страхування України, інших джерел, не заборонених законодавством [22].

Закон України «Про соціальні послуги» містить поняття «соціальні послуги», а саме це дії, спрямовані на профілактику складних життєвих обставин, подолання таких обставин або мінімізацію їх негативних наслідків для осіб/сімей, які в них перебувають [23]. К.В. Дубич визначає соціальні послуги, як сукупність заходів, що спільно формуються та вживаються органами державної влади, фізичними особами та недержавними організаціями, спрямованих на пом'якшення або подолання складних життєвих труднощів окремих осіб чи груп населення для повернення до повноцінної життєдіяльності [20, с. 95].

Згідно чинного законодавства основними суб'єктами здійснення соціального захисту та соціальної підтримки громадян є інституції соціального захисту. Згідно Стратегії цифрової трансформації соціальної сфери такими суб'єктами виступають Міністерство соціальної політики України, органи та установи, що належать до сфери його управління, Пенсійний фонд України та його територіальні органи, Національна соціальна сервісна служба та її територіальні органи, фонди загальнообов'язкового державного соціального страхування та їх територіальні органи, місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування та інші надавачі будь-яких видів соціальної підтримки [9]. Водночас інформаційна взаємодія ЄІССС здійснюється з інформаційними системами ряду органів публічної влади [22]. Тому останню групу суб'єктів також можна віднести до учасників інформаційних правовідносин у соціальній сфері.

Дубич К.В. відзначає провідну роль органів публічної влади, які формуються, наділені владними повноваженнями та функціонують відповідно до Конституції України, законодавчих та інших правових актів, виконують соціальну функцію держави, регламентують взаємовідносини в системі надання соціальних послуг, зокрема між державними, недержавними інститутами та отримувачами таких послуг [20, с. 238]. Основними суб'єктами суспільних відносин у соціальній сфері, наділеними владними повноваженнями, цей вчений визначає : Президента України, Верховну Раду України, Кабінет Міністрів України, Мінсоцполітики, інші міністерства та центральні органи виконавчої влади [20, с. 238]. На регіональному рівні до суб'єктів інформаційно-правових відносин у соціальній сфері слід віднести місцеві державні адміністрації, представницькі органи місцевого самоврядування, виконавчі органи місцевого самоврядування.

Водночас охоплюючи сферу захисту соціальних прав громадян слід до кола суб'єктів інформаційних відносин у соціальній сфері віднести також і судові органи. Наприклад, у Відповідно до ст. 20 Закону України «Про соціальні послуги» особи, винні в порушенні законодавства про соціальні послуги, несуть цивільно-правову, адміністративну або кримінальну відповідальність згідно з законами України [23]. Інститутами, які мають забезпечувати реалізацію цього механізму державного управління системою надання соціальних послуг на загальнодержавному рівні, наголошує К.В. Дубич, є органи судової влади: Конституційний Суд і суди загальної юрисдикції, а саме Верховний суд; вищі спеціалізовані суди; апеляційні суди. Суди

загальної юрисдикції розглядають цивільні, кримінальні, господарські та адміністративні справи, зокрема які стосуються порушень в системі надання соціальних послуг [24, с. 239].

Коло зазначених суб'єктів інформаційних відносин у соціальній сфері розширюється якщо врахувати положення Закону України «Про соціальні послуги» [23]. Так, до інститутів недержавного сектору, діяльність яких пов'язана з наданням соціальних послуг, К.В. Дубич відносить: громадські, благодійні, релігійні та інші організації, волонтерів; фізичних осіб-підприємців, що надають соціальні послуги; установи та заклади комунальної власності, діяльність яких пов'язана з наданням соціальних послуг [24, с. 239].

Згідно Положення про Єдину інформаційну систему соціальної сфери адміністратором Єдиної інформаційної системи соціальної сфери є державне підприємство «Інформаційно-обчислювальний центр Міністерства соціальної політики України» [22]. Таким чином ми окреслили коло суб'єктів інформацій правовідносин у соціальній сфері, що здійснюють інформаційну діяльність у вигляді створення, збору, обробки, накопичення, зберігання, пошуку, поширення, споживання інформації; створення і використання інформаційних технологій і засобів інформаційного забезпечення; захисту інформації та прав суб'єктів, які беруть участь в інформаційних процесах.

Інформація є об'єктом забезпечувальних інформаційних правовідносин, що виникають між владними суб'єктами, надавачами соціальних послуг і громадянами в соціальній сфері.

У соціальних системах, зазначають М.С. Демкова та Г.П. Орел, інформація може виступати як: засіб організації систем, за допомогою якого здійснюється, серед іншого, правове регулювання відносин між суб'єктами; джерело для ухвалення рішень в управлінні; джерело інформування про явища та події, що відбуваються; об'єкт інтелектуальної власності [24, с. 51]. Г.П. Орел визначає, що соціальна інформація виконує такі функції як пізнавально-відбивну, контрольну-орієнтовну, регулятивно-організуючу, управлінську, організаційну, ідеологічну, виховну та комунікативну. Усі вони нерозривно пов'язані одна з одною, хоча кожна з них має свої специфічні властивості. У зв'язку із цим Г.П. Орел відзначає найважливішу роль соціальної інформації у виробленні та реалізації державної соціальної політики, а тому вчений вважає, що виробляючи інформаційні технології, держава щоразу повинна відшукувати найбільш ефективні способи поширення інформації, зокрема й відповідні технічні засоби [25, с. 191].

Зміст інформаційно-правових відносин, а саме загальний комплекс прав та обов'язків їх учасників визначений у Стратегії цифрової трансформації соціальної сфери, Положенні про Єдину інформаційну систему соціальної сфери, Концепції реалізації державної політики щодо соціального захисту населення та захисту прав дітей та інших нормативно-правових актах. До інформації, яка забезпечує реалізацію соціальних прав громадян відносяться відомості: 1) що дають можливість звернутись за державною соціальною допомогою на дітей; 2) про соціальний статус громадянина; 3) що містяться у свідоцтві про загальнообов'язкове державне соціальне страхування; 4) що містяться в пенсійному посвідченні; 5) з електронної пенсійної справи згідно з даними Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування; 6) про інвалідність особи згідно з даними Єдиного соціального реєстру; 7) про заробітну плату, сплачені страхові внески, розмір пенсії; 8) про призначення житлових субсидій; 9) про призначення державної соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям; 10) інформація щодо надання соціальних послуг; 11) інформація про призначення компенсації фізичній особі, яка надає соціальні

послуги з догляду на непрофесійній основі тощо; 12) про дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, кандидатів в усиновлювачі, опікуни, піклувальники, прийомні батьки, батьки-вихователі та усиновлювачів, опікунів, піклувальників, прийомних батьків, батьків-вихователів; 13) для ідентифікації особи для отримання конкретних видів соціальної допомоги та доступу до інформації з Єдиного соціального реєстру тощо [22]. Ця та інша інформація забезпечує реалізацію та захист соціальних прав громадян, взаємодію з соціальними інституціями, здійснення соціальної підтримки та надання соціальних послуг.

Проблема створення нового формату відносин у соціальній сфері має об'єктивні причини, наголошує І.Г. Окс'юм, а саме розвиток інформаційного суспільства й цифрової економіки та процеси їх глобалізації, прагнення учасників соціальних відносин до досягнення добробуту, міжнародні стандарти та європейській вибір України [21, с. 53-54]. З урахуванням зазначеного є потреба в конкретизації ознак та поняття інформаційних правовідносин у соціальній сфері, що дозволить у подальшому дослідити правове регулювання діяльності суб'єктів цих відносин, систему інформаційних ресурсів та правил їх використання при здійсненні соціальної підтримки, наданні соціальних послуг, захисту соціальних прав громадян та протидії правопорушенням у цій сфері.

Висновки. З урахуванням змісту чинних нормативно-правових актів України та представлених у статті наукових концепцій пропонується виокремити дві основні групи суб'єктів цих правовідносин: 1) органи публічної влади, що забезпечують реалізацію та захист соціальних прав громадян: Президента України, Верховну Раду України, Кабінет Міністрів України, Міністерство соціальної політики України, органи та установи, що належать до сфери його управління, Пенсійний фонд України та його територіальні органи, Національна соціальна сервісна служба та її територіальні органи, фонди загальнообов'язкового державного соціального страхування та їх територіальні органи, місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування та інші надавачі будь-яких видів соціальної підтримки; Міністерство цифрової трансформації України, Міністерство фінансів України, Міністерство юстиції України, Міністерство внутрішніх справ України, Міністерство освіти і науки України, Міністерство економіки України, Міністерство у справах ветеранів України, Державна податкова служба України, Державна митна служба України, Адміністрація Державної прикордонної служби України, Державна служба статистики України, Державна казначейська служба України, Державна судова адміністрація України, Пенсійний фонд України, Державний центр зайнятості, органи судової влади; а також банки та організації, що здійснюють виплату і доставку соціальних виплат за місцем фактичного проживання одержувачів; державне підприємство «Інформаційно-обчислювальний центр Міністерства соціальної політики України»;

2) фізичні особи, реалізація та захист соціальних прав яких здійснюється: пенсіонери, особи з інвалідністю, ветерани війни, багатодітні та малозабезпечені сім'ї, діти-сироти, діти, позбавлені батьківського піклування, діти, які перебувають у складних життєвих обставинах, тимчасово переміщені особи та інші категорії осіб, які мають право на державну допомогу та пільги відповідно до законів.

Об'єктом інформаційних відносин у сфері реалізації та захисту соціальних прав громадян є відомості, необхідні для призначення, нарахування, корегування будь-яких соціальних виплат, надання соціальних пільг, послуг, здійснення заходів, що передбачені для громадян законодавством і забезпечуються інституціями соціального захисту за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, Пенсійного фонду України, фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування, міжнародної техніч-

ної допомоги та інших джерел, не заборонених законодавством. Метою цих інформаційних правовідносин є забезпечення механізму реалізації та захисту соціальних прав людей.

Таким чином інформаційні правовідносини у сфері реалізації та захисту прав людей, можна визначити як суспільні відносини, врегульовані нормами права, що виникають між органами публічної влади, юридичними та фізичними особами з приводу створення, збору, обробки, накопичення, зберігання, пошуку, поширення,

споживання, захисту інформації, необхідної для призначення, нарахування, корегування будь-яких соціальних виплат, надання соціальних пільг, послуг, а також використання інформаційних технологій і засобів інформаційного забезпечення соціальної сфери, спрямовані на реалізацію та захист соціальних прав людей, здійснення яких забезпечується інституціями соціального захисту за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, Пенсійного фонду України, Фонду соціального страхування України, інших джерел, не заборонених законодавством.

ЛІТЕРАТУРА

1. Шевченко О.О., Кершев В.А., Лашина І.С. Концепція соціального захисту населення: парадигмальні засади змін. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління*. С. 57-62.
2. Про схвалення Концепції реалізації державної політики щодо соціального захисту населення та захисту прав дітей. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 26 серпня 2020 р. № 1057-р. *Урядовий кур'єр* від 01.09.2020. № 168.
3. Кравченко М.В. Система соціального захисту населення як об'єкт державної політики: методологія та практика : моногр. / М.В. Кравченко. К. : 406. Інформ.-аналіт. Агенство, 2012. 451 с.
4. Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 20.09.2017 р. № 649-р. *Урядовий кур'єр*. 2017. № 181
5. Про схвалення Концепції розвитку електронної демократії в Україні та плану заходів щодо її реалізації: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 08.11.2017 р. № 797-р. *Урядовий кур'єр*. 2017. № 217
6. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.01.2018 р. № 67-р. *Урядовий кур'єр*. 2018. № 88
7. Блінова Г.О. Інформаційне забезпечення органів публічної адміністрації в Україні: адміністративно-правові засади : монографія. Запоріжжя: Видавничий дім «Гельветика», 2019. 503 с.
8. Семяніста С. Судовий захист права на інформацію як складова реалізації соціального права особи. Соціальні права та їх захист адміністративним судом. Збірник матеріалів III Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 4 вересня 2020 року). Київ: 2020. 424 с. С. 104-108.
9. Про схвалення Стратегії цифрової трансформації соціальної сфери. розпорядженням Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2020 р. № 1353-р. *Урядовий кур'єр* від 31.10.2020. № 212.
10. Яременко О.І. Сучасне праворозуміння відносин в інформаційній сфері та методологія їх систематизації. *Інформація і право*. № 3 (22), 2017. С. 30-41. http://ippi.org.ua/sites/default/files/5_6.pdf
11. Арістова І.В., Чернадчук В.Д. Концепція інформаційних правовідносин : сутність та особливості використання у сфері банківської діяльності. *Інформація і право*. 2012. № 3. С. 47-56.
12. Селезньова О.М., Юсип Ж.П. Поняття «інформаційні правовідносини» доктринально-правовий ракурс. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*, 2017. С. 21-24. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/34220/1BB.pdf>
13. Синюк О.В. Високотехнологічне інформаційне право України. Харків: Право, 2010. 360 с.
14. Фігель М.В. Доступ до інформації та електронне урядування. Київ: Факт, 2004. С. 336.
15. Солончук І.В. Інформаційні правовідносини : поняття та охорона. *Інформація і право*. № 4(31)/2019. С. 28-36. URL: http://ippi.org.ua/sites/default/files/5_14.pdf
16. Брижко В.М. Кальченко О.М., Цимбалюк В.С. Інформаційне суспільство. Дефініції / за ред. проф. Р.А. Калюжного, М.Я. Швеця. К.: Інтеграл, 2002. 219 с.
17. Швець М., Калюжний А., Гавловський В., Цимбалюк В. Інформаційне законодавство України: концептуальні основи формування. *Право України*. 2001. № 7. С. 88.
18. Яременко О. І. Інформаційні відносини як предмет правового регулювання: теоретичний аспект. *Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права*. С. 156-161.
19. Чухлебів І.О. Інформаційно-правові відносини у сфері кадрової політики органів публічної адміністрації. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка*. 2016. № 4 (76). С. 146-156.
20. Дубич К.В. Механізм державного управління системою надання соціальних послуг: дис. ... докт. наук з держ. управл. (25.00.02). Київ, 2015. 437 с.
21. Окс'юм І.Г. Адміністративно-правові основи регулювання соціальної сфери за умов розвитку інформаційного суспільства. *Публічне право*. № 2. (34)2019. С. 52-60. С. 53
22. Про затвердження Положення про Єдину інформаційну систему соціальної сфери. Постанова Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2021 р. № 404. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/404-2021-%D0%BF#Text>
23. Про соціальні послуги: Закон України від 17 січня 2019 року № 2671-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2019. № 18. ст.73
24. Демкова М.С. Інформаційне право: стан та перспективи розвитку в Україні. *Право України*. 2004. № 5. С. 169-171.
25. Орел Г.П. Інформаційне та масмедійне забезпечення захисту соціальних прав населення. *Право і суспільство*. № 6. 2021. С. 188-194 С. 191